

Lehti L., P. Peltonen, S. Routarinne, V. Vaakanainen & V. Virsu (toim.) 2018. *Uusia lukutaitoja rakentamassa – Building new literacies. AFinLAN vuosikirja 2018. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu* n:o 76. Jyväskylä. s. 97–114.

Minna Martikainen

Jyväskylän yliopisto

Inkeriläiset ja heidän suomen taitonsa mediassa

This is a study on Ingrians in Finnish media. Ingrians are ethnic Finns who have been living in Russia for many generations. In order to immigrate to Finland on the basis of Finnish origin they had to prove Finnish language skills. The Ingrians' language exam was designed to test if the residence permit applicant is at A2 level in Finnish. In this article I analyze Ingrians' representations in Finnish media. I compare the objectives set in 2003 when the exam was launched to the outcomes described in media in 2015-2017 when immigration on the basis of Ingrian background was ending. The data shows that media repeats successful stories of Ingrians' immigration although returnees encounter challenges, too. In 14 years the agency in immigration discussion has shifted from authorities to Ingrians themselves.

Keywords: Ingrians, language exams, Finnish language, media, representation

Asiasanat: inkeriläiset, kielitutkinnot, suomen kieli, media, representaatio

1 Johdanto

Inkeriläisten paluumuutto käynnistyi presidentti Mauno Koiviston lausunnosta vuonna 1990. Hän totesi, että inkeriläiset, joita tuolloin asui pääasiassa entisen Neuvostoliiton alueella, ovat suomalaisia (Yle 10.4.1990). Inkeriläiset olivat erityis- asemassa muihin maahanmuuttajaryhmiin nähden, sillä heiltä ei edellytetty työ- tai opiskelupaikkaa maahantulovaiheessa. Sen sijaan jo lähtömaissa, Virossa ja Venäjällä, järjestettiin kielitaidon kehittämiseen painottuvaa paluumuuttovalmennusta, ja vuodesta 2003 alkaen edellytettiin heille rääätälöidyn suomen kielen tutkinnon suorittamista. Aluksi oletettiin, että paluumuuttajat olisivat suurelta osin ”suomenkielisiä mummoja”, mutta saapujat olivatkin ”venäjänkielisiä työikäisiä” (Yle 11.4.2015). Inkeriläisiä saapui Suomeen kaikkiaan noin 30 000 (Maahanmuuttovirasto 2016).

Yhä useammat Euroopan unionin maat vaativat kohdemaan kielen taitoa sekä kansalaisuutta että oleskelulupaa haettaessa. Muun muassa Alankomaat, Italia ja Tanska vaativat oleskeluluvan saamiseksi niin sanottua peruskielitaitoa eli Euroopan neuvoston kielitaidon arvioinnin viitekehyksen taitotasoa A2. (ALTE 2016: 11–12, taitotasosta Opetushallitus.) Suomessa kielitaitovaatimus oleskeluluvan hakuvaiheessa on koskenut ainoastaan inkeriläisiä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan inkeriläisiä paluumuuttajia suomalaisessa mediassa paluumuuton loppuvaiheessa ja sen päätyttyä. Aineisto koostuu 25 mediatekstistä vuosilta 2015–2017 sekä eduskunta-aineistosta. Eduskunta-aineisto jäi kuitenkin inkeriläiskeskustelun hiipumisen vuoksi erittäin suppeaksi. Millaisia tulkintoja inkeriläisten erityisasema ja siihen liittyvät erityisjärjestelyt herättivät, nousee esille pääasiassa mediatekstien kautta.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Mitä suomalaisessa mediassa kerrotaan inkeriläisistä paluumuuttajista paluumuuton päättymisvaiheessa?
2. Miten inkeriläisten erityisasema maahanmuuttajien joukossa näkyy mediassa?
3. Miten paluumuuttoprosessia arvioidaan mediassa?

Näiden kysymysten avulla pyrin analysoimaan sitä, millainen on median rakentama kuva paluumuutosta. Kuvaan aluksi paluumuuttajien tilannetta paluumuuton viimeisinä vuosina 2015–2016. Seuraavaksi kerron tutkimusaineiston keräämisestä ja työtavoistani. Tämän jälkeen esittelen havaintoja aineistosta ja vertaan inkeriläisten kielitutkinnon loppumisvaiheen ja sen alkuvaiheen mediakeskusteluja toisiinsa.

2 Kielitutkinnon asema paluumuuttoprosessissa

Inkeriläiset ovat Suomeen muuttaneiden ryhmien joukossa erityinen ryhmä useastakin syystä. Ensinnäkin heidän paluumuutto-oikeutensa perustui suomalaisiin juuriin, jotka heidän piti osoittaa asiakirjoin hakiessaan oleskelulupaa. Vähintään yhden vanhemmista tai kahden isovanhemmista täytyi olla suomalainen, jotta inkeriläisstatusta voitiin käyttää oleskeluvan perusteena (Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 2003, 18 a §). Toiseksi heihin kohdistui kielitaitovaatimus: hakijan suomen tai ruotsin kielen taidon tuli vastata taitotasoa A2, josta käytetään usein nimitystä peruskielitaito (Opetushallitus), myös selviytymiskielitaito (Työministeriö 2003). Taito piti osoittaa suorittamalla kielitutkinto. Kolmanneksi oleskeluluvan saaminen inkeriläisstatuksella oli siinä suhteessa suotuisaa, että oleskelulupa oli jatkuva eikä sen saamiseksi edellytetty työ- tai opiskelupaikan hankkimista ennen Suomeen muuttoa. Asuminen Suomessa täytyi kuitenkin järjestää itse. (Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 2003, 18 a §; Maahanmuuttovirasto 2015.) Kielitaitovaatimuksesta huolimatta oleskeluluvan hakeminen inkeriläisstatuksella oli suosittua. Kun oleskeluluvan kerran sai, se oli jatkuva.

Inkeriläisille paluumuuttoa suunnitteleville järjestettiin paluumuuttovalmennusta ja siihen liittyvää suomen kielen opetusta jo 1990-luvun alussa heidän lähtöalueillaan Pietarin ympäristössä ja myös Virossa. Oma kielitutkinto paluumuuttajille kehitettiin 2000-luvun alussa, kun haluttiin rajoittaa inkeriläisten Suomeen muuttoa ja valikoida Suomen oleskelulupaa hakevien inkeriläisten joukosta ne, joilla on suomen kielen taitoa (Martikainen 2016: 56). Tutkinnolla oli siis portinvartijatarkoitus (Huhta & Hildén 2016: 5).

Kielitaitovaatimusta perusteltiin aikanaan muun muassa sillä, että paluumuuttajan kielitaito edistää hänen kotoutumistaan ja työllistymistään Suomessa (Hallituksen esitys 2002/165: 1, 7). Kielitaidon testaaminen ennen maahanmuuttoa tai maahanmuuton yhteydessä voi olla myös keino vastata identiteettikysymykseen (McNamara 2005; van Avermaet 2017). Näin suomen kielen taidon testaaminen oli yksi tapa mitata suomalaisuutta, jolloin kielitaito nähtiin osoituksena suomalaisen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymisestä (Saksan vastaavasta kielitestistä Struck-Soboleva 2006). On kuitenkin syytä huomata, että inkeriläisten kielitutkinto mittasi peruskielitaitoa, joten sen läpäiseminen ei edellyttänyt syntyperäisen tasoista kielitaitoa. Inkeriläisten paluumuuttajien erityisyydestä todettiin vuonna 1998 hallituksen selonteossa seuraavasti:

- (1) Koska inkerinsuomalaiset historiallisen taustansa ja olosuhteidensa osalta eroavat muista ulkosuomalaisista - - , on ollut tarpeen käynnistää viranomaistoimia heidän paluumuuttonsa ohjaamiseksi ja sääntelemiseksi - - (Työministeriö 1998: 52)

Tällaisia viranomaistoimia olivat muun muassa ohjauksen ja hallinnon selkeyttäminen sekä edellä mainitut kielitaidon todentaminen tutkinnon avulla ja sitä edeltänyt paluumuuttovalmennus (Työministeriö 1998: 52–61). Kielitutkinto otettiin käyttöön vuonna 2003, ja se oli käytössä paluumuuton päättymiseen 2016 asti. Paluumuuttovalmennuksessa tärkeimpänä tavoitteena oli saavuttaa vähintään tutkinnossa vaadittava suomen kielen taitotaso (Mielonen 2015).

3 Paluumuutto ja representaatiot tutkimuskohteena

Tässä tutkimuksessa tarkastelen inkeriläisten paluumuuttoa siitä käydyn julkisen keskustelun kautta. Näen keskustelun sosiaalisena toimintana: kielen rakenteet, käytännöt ja normit luovat mahdollisuudet ja myös asettavat rajat kielenkäytölle; toisaalta kielenkäyttö vaikuttaa tiedon rakentumiseen, identiteettiin ja ryhmien välisiin suhteisiin (Fairclough & Wodak 1997: 258; Fairclough 2011: 123; Pietikäinen 2004: 21). Tarkastelun keskiössä ovat inkeriläisten representaatiot aineistossa. *Representaatio*-termillä tarkoitan Hallin (1997: 17) tapaan käsitteiden merkityksen tuottamista kielen avulla. Keskustelut nähdään historiallisena jatkumona, ja niissä osin toistetaan aiempien keskustelujen sanavalintoja ja rakenteita. Sen sijaan mediassa tapahtuva representaatio tapahtuu ajassa ja paikassa, joten representaatiot ovat kontekstisidonnaisia (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 57).

Käsitykset paluumuutosta nähdään tässä vuorovaikutuksessa syntyvinä ja rakentuvina (käsityksistä esim. Aro 2009: 13–27; Virtanen 2011: 156) ja tilanteesta toiseen muuttuvina. Tällöin käsitykset eivät ole stabiileja ja vain pääsisäisiä ilmiöitä, vaikka ne esittänyt yksilö pitääkin niitä totena (Aro 2009: 14). Käsitykset eivät välttämättä ole oikeita tai vääriä, mutta niillä voi olla voimakas vaikutus henkilön ajatteluun ja niillä myös säädellään omaa toimintaa (Alanen 2003; Aro 2009: 46).

Yhtenä tarkastelun kohteena aineistossa on eri tahoille asetettu toimijuus (engl. *agency*). Toimijuutta tarkastelen Wertschin (1998: 25) ja Aron (2009: 41–42) tapaan ilmausten sisällön perusteella: kuka on aktiivinen toimija, kuka toiminnan kohde. Paluumuuton mahdollisia, olettamiani toimijoita olen koonnut taulukkoon 1. Perustan jaottelun viranomaistietoihin ja omiin kokemuksiini. Olen toiminut paluumuuttoon liittyvässä kielitutkinnossa kielitaidon arvioijana, joten osa prosessista ja sen toimijoista oli minulle entuudestaan tuttuja tätä kautta.

TAULUKKO 1. Paluumuuton toimijat.

Toiminto	Toimijat
Muutokset lainsäädännössä	Suomalaiset kansanedustajat
Paluumuuttojonon ylläpito	Suomen ulkoasiainministeriö, edustustot
Paluumuuttojonoon ilmoittautuminen	Paluumuuttoa harkinneet inkeriläiset
Paluumuuttovalmennus	Opiskelijat ja opettajat Venäjällä (ja Virossa)
Paluumuuttovalmennuksen koordinointi	Etelä-Kymenlaakson ammattiopiston Ekamin kouluttajat
Kielitutkinnon valmistelu, laatiminen ja seuranta	Suomen työministeriön asettama työryhmä, Renet Oy
Kielitutkinnon järjestäminen	Suomen Maahanmuuttoviraston viranomaiset
Kielitutkinnon suorittaminen	Tutkinnon suorittajat Venäjällä (ja Virossa)
Kielitutkinnon arviointi	Arvioijat Suomessa
Tutkintosuoritusten ja tulosten arkistointi	Suomen Maahanmuuttovirasto
Tutkintosuoritusten käyttäminen hakuprosessissa	Tutkinnon suorittaneet
Viranomaispäätökset tutkintotulosten perustella	Suomen Maahanmuuttovirasto
Kotoutumispolun suunnittelu Suomessa	TE-keskusten viranomaiset Suomessa yhdessä paluumuuttajien kanssa
Paluumuuton käsittely mediakeskustelussa	Median edustajat

Toimijat ovat olleet niin viranomaisia kuin myös opettajia ja paluumuuttajia. Inkeriläiset olivat paluumuuttovalmennuksessa kielenopiskelijan roolissa, myöhemmin tutkinnon suorittajan roolissa ja sitten kotoutumispolun suunnittelijana yhdessä TE-keskuksen virkailijan kanssa.

Toimijoita oli sekä Suomessa että Venäjällä, aiemmin myös Virossa. Prosessia hallinnoivat viranomaiset olivat Suomesta ja paluumuuttajat, siis oletetusti paluumuuton keskeisimmät toimijat Venäjältä. Viranomaisvastuu oli jakautunut usealle suomalaiselle ministeriölle: ulkoasiainministeriö ylläpiti paluumuuttojonoa ulkomaanedustustojensa kautta, sisäasiainministeriön alainen Maahanmuuttovirasto vastasi kielitutkinnon järjestelyistä ja oleskelulupamenettelyistä ja työministeriö oli mukana paluumuuton alkuvaiheen tiedotus- ja ohjaustehtävissä lähtöalueilla sekä TE-toimistot kotoutumispolun suunnittelussa Suomessa. Prosessin aikana inkeriläi-

set ilmoittautuivat paluumuuttojonoon, opiskelivat suomea, suorittivat kielitutkinnon, hakivat oleskelulupaa, muuttivat Suomeen ja suunnittelivat kotoutumispolkunsaa. Paluumuuton toimijuutta ei kuitenkaan aina määritellä edellä kuvaamaani mukaisesti. Aineiston perusteella analysoin sitä, kenelle tai mihin kirjoittaja asettaa vastuun toiminnasta paluumuutossa (toimijuuden tutkimisesta Aro 2009: 61–63): mikä paluumuutossa on onnistunut ja kenen ansiosta.

Monosen (2013) tutkimus luo kiinnostavan kuvan paluumuuton taustasta analysoidessaan inkeriläisten suomen kielen käyttöä lähtöalueilla Pietarissa ja sen ympäristössä. Kielenkäytön muutos on ollut erittäin nopeaa: inkeriläisväestö on vaihtanut kielenä suomesta venäjäksi yhden sukupolven aikana (mts. 226). Kielen valintaan liittyy voimakkaita asenteita, jotka kietoutuvat kielipoliittisiin toimiin ja niihin oloihin, jotka ovat ohjanneet eri kielten käyttöä (mts. 231). Suomea on puhuttu kotona ja kirkossa, venäjää esimerkiksi koulussa ja työssä.

Inkeriläisten paluumuuttoa on tutkittu sekä osana yleistä maahanmuuttoa että inkeriläisten asemaa erillisilmionä. Mähösen ja Yijälän (2016) sosiaalipsykologian alaan kuuluvassa tutkimuksessa inkeriläisten paluumuuttoa tarkasteltiin kotoutumisindikaattoreiden kautta. Tutkimuksessa analysoitiin niin konkreettisia kuin abstraktimpia (esim. asenteet ja identiteetit) kotoutumiseen liittyviä asioita haastattelu- ja kyselyaineistossa. Tutkimuksen mukaan paluumuuttajat samastuivat suomalaisen yhteiskuntaan ja myös venäläiseen kulttuuriin ja suhtautuivat myönteisesti tulevaisuuteensa Suomessa. Konkreettisimmista indikaattoreista kielitaidossa ja työllisyydessä oli kuitenkin haasteita. Vielä kolmen vuoden Suomessa asumisen jälkeen työttömyys oli lähes yhtä korkea kuin pian maahantulon jälkeen, 45 prosenttia (Mähönen & Yijälä 2016: 32). Kielitaidon kehitys kulki inkeriläisten oman arvion mukaan ensimmäisinä Suomessa vietettyinä vuosina negatiiviseen suuntaan: kun Suomessa asumisen alkuaikana inkeriläiset arvioivat kielitaitonsa melko hyväksi, pitivät he kielitaitoaan kolmen vuoden maassa olon jälkeen melko heikkona. Tutkijat arvelivat, että kyse ei ollut kielitaidon tosiasiallisesta heikkenemisestä vaan siitä, että paluumuuttajat arvioivat omaa kielitaitoaan realistisemmin ja kriittisemmin kohdatuaan erilaisia suomen kielen taitoa vaativia tilanteita (mts. 32–33).

Aiemmissä tutkimuksissani (Martikainen 2017a; Martikainen 2017b) tarkastelin suomen kielen opettajien ja paluumuuttajien käsityksiä suomen kielen opetuksesta, oppimisesta ja kielitutkintoon valmistautumisesta. Haastattelu- ja kyselyaineistosta tuli esille, että paluumuuttovalmennuksen opettajien ja inkeriläisopiskelijoiden käsitykset kielitutkinnosta ja erityisesti suomen kielen opetuksesta paluumuuttoprosessin aikana ovat pääosin myönteisiä: pakollisen kielitutkinnon olemassaolon katsottiin selkeyttävän opetuksen sisältöjä ja tavoitteita, motivoivan opiskelijoita ja osoittavan toimijoille painokkaasti, että kielitaidon kehittäminen on osa paluumuuttoon valmistautumista (Martikainen 2017a; Martikainen 2017b). Tutkimukset kohdistuivat aikaan ennen muuttoa Suomeen, joten niissä ei käy ilmi, mikä merkitys kielitaidolla todella on ollut. Tutkimuksessani 2016 tarkastelin kieli-

tutkinnon luomista vuonna 2003 yhtenä keinona vaikuttaa paluumuuttoon. Luomalla kielitutkinto ja velvoittamalla paluumuuttajat osallistumaan siihen haluttiin vahvistaa viranomaisten roolia paluumuutossa (Työministeriö 1998: 52). Tällöin tarkennettiin paluumuuttoa koskevaa lainsäädäntöä, määriteltiin kielitutkinnon tavoitteet ja arviointikriteerit sekä tarkennettiin siihen liittyvien toimijoiden rooleja. Näin pyrittiin varmistamaan paluumuuttoa edeltävän valmennuksen laatua. Perustelut, joita kielitutkintovaatimukselle esitettiin, pohjautuivat syrjäytymisen ehkäisyyn, kielitaidon ja kotoutumisen yhteyteen ja suomen kielen taidon merkitykseen suomalaisen identiteetin osana. (Martikainen 2016: 64.) Paluumuutto on päättynyt, mutta maahanmuutto jatkuu, laajenee ja muuttaa muotoaan. Tulevaisuuden kielipoliittisia ratkaisuja ajatellen on oleellista analysoida, millaisina yhden maahanmuuttajaryhmän kohdalla tehdyt, varsin poikkeukselliset ratkaisut näyttäytyvät eri toimijoiden näkökulmista.

4 Tutkimuksen toteutus

Keräsin tutkimusaineiston aikaväliltä 1.1.2015–30.6.2017. Hallinnollisesti paluumuutto päättyi 1.7.2016, joka oli viimeinen päivä, jolloin oli mahdollista jättää oleskelulupahakemus niin sanotun inkeriläisstatuksen perusteella. Aineistoon päätyi siten tekstejä paluumuuton loppuvaiheesta ja sen jälkeen. Hain internetin hakukoneen avulla mediassa julkaistuja tekstejä ja eduskunnan arkiston aineistoa hakusanoilla *inkeri*, *paluumuutto* ja *paluumuuttaja*. Tarkistin löytyneiden tekstien sisältämät viittaukset muihin lähteisiin ja lisäsin ne aineistoon, jos ne ajoittuivat tarkasteltavalle ajanjaksolle. Hakusanojen muotoa vaihtamalla ja viittauksia tarkistamalla pyrin siihen, että aineistoni olisi mahdollisimman laaja. Eduskunta-aineisto jäi kovin pieneksi, vain yhden kansanedustajan kahdessa täysistunnossa esittämiksi puheenvuoroiksi. Keskustelu paluumuutosta oli lähes täysin hiipunut eduskunnassa sitten vuosien 2002–2010, jolloin inkeriläisistä, paluumuutosta ja kielitaidon testaamisesta oli runsaasti mainintoja valmisteilla olleiden lakimuutoksen ja kielitutkinnon vuoksi. (Martikainen 2016: 51.)

Media-aineisto koostuu uutisista (yhteensä 18), reportaaseista (3) ja haastatteluista (4). Jotkin teksteistä ovat uutista taustoittavia henkilöhaastatteluja. Olen ryhmitellyt nämä uutisiin, koska ne ovat alkaneet uutisella. Aineistoa on laajalevikkisistä valtakunnallisesti tunnetuista lehdistä kuten Helsingin Sanomista. Mukana on myös pienempiä paikallislehtiä kuten Kymen Sanomat ja Etelä-Saimaa. Aineistoon kuuluu lehtitekstejä seuraavista lehdistä ja muusta mediasta: Aamulehti, Etelä-Saimaa, Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat, Kymen Sanomat, MTV, Sipoon Sanomat, Turun Sanomat ja Yle. Valitsin samankaltaisia viestimiä ja tekstilajeja kuin mitä kielitutkinnon syntyä käsittelevän tutkimuksen (Martikainen 2016) aineistossa oli, jotta aineistot

olisivat vertailtavissa. Aineistoesimerkeissä käytän lehden nimeä ja julkaisupäivää. Lehtiartikkeleita ja muita mediatekstejä kertyi yhteensä 25 (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Aineiston lehtiartikkelien julkaisumedia, lukumäärä ja tekstilaji.

Media	Tekstien määrä n=25	Tekstilaji
Aamulehti	1	uutinen
Etelä-Saimaa	1	uutinen
Helsingin Sanomat	5	3 uutista, 1 reportaasi, 1 haastattelu
Ilta-Sanomat	4	3 uutista, 1 haastattelu
Kymen Sanomat	1	uutinen
MTV	1	uutinen
Sipoon Sanomat	1	haastattelu
Turun Sanomat	1	reportaasi
Yle	10	8 uutista, 1 haastattelu, 1 reportaasi

Aloitin aineiston tarkastelun poimimalla kohdat, joissa puhutaan palumuutosta, inkeriläisistä ja inkeriläisyydestä Suomessa. Nämä kuvaukset rakentavat inkeriläisten ja palumuuton representaatioita suomalaisessa mediassa. Tämän jälkeen tarkastelin tekstiä kokonaisuutena. Mikä on tämän tekstin teema tai konteksti? Mihin yhteiskunnalliseen tilanteeseen tämän tekstin julkaiseminen liittyy? Tarkoitus ei ole vertailla eri lehtien näkökulmaa vaan muodostaa media-aineiston perusteella kuva inkeriläisistä Suomessa.

5 Paluu onnelaan vai jääminen kahden kulttuurin väliin?

Aineistossa inkeriläisten palumuutosta puhutaan niin omakohtaisena kokemukse-
na kuin tutkimustyön tai muun toiminnan kautta saatuna tietona. Se, kenen näkö-
kulmasta asiasta kerrotaan, on ilmaistu joko suoraan, kirjoittamalla ensimmäisessä
persoonassa, esimerkiksi *Olen iloinen, että olen päässyt Suomeen* (Helsingin Sanomat
26.5.2017) tai referoiden ja henkilö mainiten, esimerkiksi *Jeremejevin arvion mukaan
nykylähtijät ovat kolmannen polven inkerinsuomalaisia* - - (MTV 30.6.2016). Kaikissa
teksteissä ei käy suoraan ilmi, kenen esittämistä näkökulmista on kysymys. Aineis-
toesimerkkejä tarkastelen lähemmin alaluvuissa 5.1–5.3.

Kun tarkastelin inkeriläisten palumuuttokeskustelun sisältöä, huomasin ai-
neiston jakautuvan pääpiirteissään kahteen kertomustyyppiin: yhtäältä Suomi on
onnella, odotusten ja toiveiden maa, ja toisaalta Suomeen kotoudutaan ja täällä ele-

tään kahden kulttuurin välissä. Useissa teksteissä kerrataan inkeriläisten historiaa ja paluumuuton vaiheita viime vuosikymmeninä. Tällainen tieto oli usein aseteltu niin sanottuun faktalaatikkoon, lueteltu ranskalaisin viivoin tai eroteltu muulla tavoin varsinaisesta tekstiosuudesta. Näissä erillisissä osioissa kerrotaan paluumuuton loppuvaiheesta todeten, esimerkiksi *Jonossa olleet voivat hakea oleskelulupaa paluumuuton perusteella vielä 1.7.2016 asti* (Aamulehti 12.5.2016). Aineiston 25 tekstistä 15:ssä mainitaan, että Suomeen on muuttanut 30 000–32 000 inkeriläistä. Myös Pietikäisen tutkimuksessa maahanmuuttajien lukumäärä oli maahanmuuttoa käsittelevien mediatekstien toistuva aihe (2004: 26). Kahden keskeisen aihepiiriin (onnella ja kotoutuminen) lisäksi valitsin tarkasteluun myös inkeriläisten paluumuuttoon olennaisesti kuuluvan aiheen, suomen kielen taidon, ja siihen liittyvät viittaukset.

5.1 Suomalaisuus, työ ja toimeentulo houkuttelivat Suomeen

Monet tutkimistani teksteistä ovat henkilökuvia paluumuuttajasta, inkeriläisestä, joka on muuttanut Suomeen ja kertoo elämästään täällä. Näitä henkilökuvia on sekä itsenäisinä haastatteluteksteinä että uutistekstin syventäjinä. Kaikkiaan 11 tekstiä sisältää inkeriläisen haastatteluosion.

Haastatelluista henkilöistä viisi nosti suomalaisuuden yhdeksi tärkeäksi paluumuuton syyksi. Tätä esiintyi niin inkeriläisten kuin muidenkin kertojien puheessa (esimerkit 2 ja 3).

- (2) Halusimme olla suomalaisia ja kasvattaa lapsemme suomalaisiksi. (Yle 29.6.2016)
- (3) Ne, jotka lähtivät aikoinaan, halusivat muuttaa ilmapiiiriin, jossa puhutaan kieltä ja on sitä kulttuuria, jota he ovat eläneet lapsuuden aikana. (MTV 30.6.2016)

Näissä toistuu kielitutkintoa edeltävässä vaiheessa, vuonna 1998 esitetty määrittely inkeriläisten suomalaisuudesta: suomalaisuus on toimintaa, yhteyksien ylläpitämistä Suomeen ja Suomessa asuviin, suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista, suomen kielen taitoa ja sen harjaannuttamista (Työministeriö 1998: 2–3). Pietikäinen (2004: 25–26) toteaa median vahvistavan kuvaa juuri selkeästä, alkuperäisestä suomalaisuudesta.

Toistuvana teemana teksteissä on kysymys siitä, onko Suomi ollut se onnella, johon haastateltu kuvitteli tulevansa. Teksteissä on hyviä elinoloja ja hyvää elämää kuvaavia kommentteja:

- (4) Aika Suomessa on elämäni parasta, hän saa vihdoin huokaista. (Sipoon Sanomat 3.9.2016)
- (5) Sanalla sanoen, olen onnellinen ja tajuan, etten ole koskaan aikaisemmin elänyt yhtä hyvin. (Yle 10.4.2015)

- (6) Voin ymmärtää myös niitä vanhempia ihmisiä, jotka lähtivät, sillä he saivat vanhalle iälle hyvät olot. (MTV 30.6.2016)

Näissä tapauksissa puhuja on inkeriläinen, ja kokemuksen omakohtaisuus välittyy ilmaisussa *elämäni parasta (aikaa)* (esimerkki 4) ja *olen onnellinen* (esimerkki 5). Usein elinoloja koskevat puheenvuorot kuvaavat tilannetta vertaistapauksena, kuten esimerkissä 6: *voin ymmärtää niitä, - - jotka lähtivät*. Jotkut nostavat kuitenkin työn ja palkan Suomeen tulon motiiviksi (esimerkit 7–9). Tätä perustelua käytetään niin inkeriläisten kuin asiantuntijoiden puheessa.

- (7) Kun teemme Suomessa töitä, saamme kohtuullista eläkettä eikä tarvitse olla käsi ojossa lasten suuntaan. Emme joudu tilanteeseen, ettei ole varaa ostaa lääkkeitä, kuten voi käydä Venäjällä ja Ukrainassa. (Helsingin Sanomat 1.7.2016)
- (8) Kolmannen polven inkeriläinen Anna Liski kertoo toivovansa, että Suomesta löytyy hyvä työpaikka ja mukava ympäristö perheen perustamiselle. (MTV 30.6.2016)
- (9) - - suomalainen identiteetti ei ole enää päämotiivi paluuseen vaan enemmän painaa toivo hyvästä työpaikasta ja paremmasta elämästä. (Helsingin Sanomat 1.7.2016)

Hyviä oloja ja työmahdollisuuksia pidetään jopa tärkeämpänä syynä paluumuutolle kuin isien maahan pääsyä, kuten esimerkissä 9.

Suomen hyviä puolia tuodaan siis esiin suomalaisen kulttuurin, hyvien elinolojen ja työmahdollisuuksien kautta. Henkilökuvissa kuvataan onnistuneita kotoutumiskokemuksia ja tyytyväisiä inkeriläisiä. Niissä luodaan *sankaritarinoita* kuten Virtasen (2011: 159) tutkimuksessa siitä, miten kansainvälisesti rekrytoitujen maahanmuuttajien kielitaidosta mediassa puhutaan.

Yksi piirre inkeriläiskeskustelussa on paluumuuton henkilöityminen presidentti Mauno Koivistoon, jonka presidenttikaudella paluumuutto alkoi. Koiviston vuonna 1990 antama lausunto oli alkusysäys paluumuutolle, ja hänen kuolemansa vuonna 2017 nosti inkeriläiset vielä kerran otsikkoihin. Presidentti Koivisto mainitaan kaikkiaan 18 mediatekstissä. Joissakin teksteissä Koivisto henkilönä mutta myös yleisemmin Suomi esitetään hyvän tekijänä (esimerkit 10–11). Koiviston toimintaa kuvataan jopa raamatullisin sanakääntein (esimerkki 12).

- (10) Olen iloinen, että olen päässyt Suomeen. Se tapahtui Mauno Koiviston aikana. Hän antoi siihen luvan. (Helsingin Sanomat 26.5.2017)
- (11) Kiitos Suomelle, että meidät otettiin vastaan. Nyt voimme jatkaa elämää ja tehdä töitä. (Helsingin Sanomat 1.7.2016)
- (12) Presidentti Koivisto salli inkerinsuomalaisten tulla – Tunteita herättänyt paluumuutto päättyi (otsikko) (Aamulehti 12.5.2016)

Osittain kyse on varmasti ajallisesta läheisyydestä: paluumuuton päätyminen ja presidentti Koiviston kuolema ajoittuivat yhden vuoden sisälle.

5.2 Kotoutuminen ja kahden kulttuurin välissä eläminen

Inkeriläisten paluumuuttoa käsittelevissä teksteissä on viitteitä sekä onnistuneesta kotoutumisesta, kuten edellä esimerkeissä 2–9, että myös haasteista Suomessa. Suomeen sopeutuminen, kotoutuminen ja suomalaisessa kulttuurissa eläminen ovat toistuvia aihepiirejä. Aineistossa tutkijoiden käsitykset kotoutumisen onnistumisesta ovat kriittisempiä kuin inkeriläisten omat käsitykset. Onnela-teemaa jatketaan esimerkissä 13, mutta kriittisemmässä valossa kuin edellä.

- (13) Sekä Miettinen että Jasinskaja-Lahti tietävät, etteivät läheskään kaikki inkeriläisten jälkeläiset pidä Suomea luvattuna maana. (Yle 11.4.2015)
- (14) Työttömyys ja syrjintä ovat vaikeuttanut inkerinsuomalaisten kotoutumista –"Venäjällä suomalaisia, Suomessa venäläisiä" (otsikko) (Helsingin Sanomat 1.7.2016)
- (15) Minua kutsuttiin nuorena Suomessa muutaman kerran ryssäksi, mutta en välitä. Minä olen suomalainen ja ylpeä siitä. (Ilta-Sanomat 8.10.2016)

Esimerkissä 13 viitataan siihen, että kaikki paluumuuttoon oikeutetut inkeriläiset eivät ole käyttäneet oikeuttaan muuttaa Suomeen vaan ovat jääneet Venäjälle. Esimerkin ilmaus -- *etteivät läheskään kaikki inkeriläisten jälkeläiset pidä Suomea luvattuna maana* liittyy siihen keskusteluun, jossa paluumuuton aikana laskeskeltiin paluumuuttoon oikeutettujen henkilöiden määrää ja esitettiin arvioita siitä, kuinka moni heistä aikoo käyttää oikeuttaan. Vuosina 2015–2017 toistui useissa lehtiteksteissä luku noin 30 000 inkeriläisestä, jotka ovat paluumuuton vuosikymmenten aikana muuttaneet Suomeen. (Inkerinmaalla asuvien inkeriläisten määrästä Nevalainen 1991: 289; Mononen 2013: 3–11.)

Kahden kulttuurin välissä elämisen haasteet tulevat ilmi esimerkeissä 14 ja 15. Inkeriläiset erottuvat Suomessa suomalaisista ja Venäjällä venäläisistä. Esimerkin 14 tekstissä näkökulma on tutkijan ja tutkimusta referoivan toimittajan. Esimerkissä 15 kahden kulttuurin välissä oleminen sivuutetaan nopeasti ja minäkertoja toteaa olevansa suomalainen, vaikka häntä on joskus sanottu *ryssäksi*.

Inkeriläisten kielitutkinnon kehittämisen aikaan, vuosina 2002–2003 suomalaisuuden määrittelyä tehtiin negaation kautta. Keskustelussa nostettiin esille sellaiset inkeriläiset, joilla ei ole kielitaitoa tai selvää suomalaista identiteettiä eikä yhteyksiä Suomeen. (Martikainen 2016: 55.) Kaikkein kärjekkäimmät lausunnot mediassa ja eduskunnan täysistunnoissa luokittelivat paluumuuttajat "oikeisiin" suomalaisiin ja rikollisiin, jotka esiintyvät suomalaisina mutta eivät sitä ole (ilmiöstä myös Pietikäinen 2004: 25). Tuolloin entisestä Neuvostoliitosta tulleiden rikollisuudesta

keskusteltiin tiedotusvälineissä paljon, ja inkeriläisten oleskeluluvan saamiskriteereitä tiukentamalla pyrittiin ”kitkemään rikollinen aines ja estämään se, että suomalaista syntyperää käytetään väärin” (Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 107/2002 1.10.2002). Uskottiin, että kielitaitoa testaamalla voitaisiin todentaa suomalainen identiteetti. Kielitaitoa pidettiin siis osoituksena suomalaisuudesta. Suomeen muuttamisen arvioitiin nopeutuvan ja helpottuvan. (Helsingin Sanomat 2.10.2002; Martikainen 2016: 56.) Inkeriläisten haastatteluissa 2015–2017 tätä identiteettiteemaa (suomalaisuus – venäläisyys) ei pohdita pidempään, vaan asia jää yhden repliikin toteamukseksi kuten esimerkissä 15.

Kahden kulttuurin, suomalaisen ja venäläisen, tunteminen voidaan kuitenkin representoida myös voimavarana (esimerkit 16 ja 17).

- (16) Inkerinsuomalaiset paluumuuttajat samastuvat sekä suomalaisen yhteiskuntaan että venäläiseen kulttuuriin. (Helsingin Sanomat 1.7.2016)
- (17) Suomessa aikuistuneiden tai täällä suurimman osan elämästään asuneiden vastauksissa näkyy eri kansallisuuksien sekoittuminen ja etnisten identiteettien moninaisuus. (Yle 11.4.2015)

Tämän kaltaiset näkemykset kulttuureista resurssina ovat tutkijoiden esittämiä. Se näkyy tekstitasolla sekä suorina lainauksina tutkijoiden puheesta että myös johtolauseissa kuten *tutkimuksen mukaan*. Arjen sujumista ja kotoutumisen onnistumista kuvataan monilla tavoin. Sosiaalisilla verkostoilla on tässä oma roolinsa (esimerkit 18 ja 19).

- (18) He kokevat selviävänsä hyvin arkipäivän tilanteista, ovat tyytyväisiä suomalaisiin kontakteihinsa ja vain hyvin harva harkitsee takaisin muuttamista Venäjälle. (Helsingin Sanomat 1.7.2016)
- (19) Kotoutumista Suomeen helpotti kielen osaamisen lisäksi myös se, että inkerinsuomalaiset sukulaiset ja ystävät muuttivat itärajan takaa samaan aikaan. (Yle 29.6.2016)

Näissä esimerkeissä jatkuu vuoden 1998 hallituksen selonteossa esitetty suomalaisuuden määrittely toimintana, muun muassa yhteyksien pitämisenä Suomeen ja Suomessa asuviin (Työministeriö 1998: 2–3). Nämä *yhteydet Suomeen* mainittiin myös eduskunnan täysistunnossa, kun paluumuuton lainsäädäntöä uudistettiin (Eduskunta 4/2002, 7.2.2002; Martikainen 2016: 53). Tuon *yhteys*-sanana merkitys jäi usein tarkemmin määrittelemättä, mutta Työministeriön julkaisussa (1998: 2–3) yhteyksien ylläpidon kuvattiin liittyvän suomalaiseen identiteettiin, kielitaitoon ja suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumiseen.

Aiemmassa tutkimuksessa, joka pohjautui 2000-luvun alun aineistoon, eduskuntakeskustelussa yhdistettiin usein kielitaito, kotoutuminen ja työllistyminen

(Martikainen 2016: 60). Vuosien 2015–2017 aineistosta nousee esille yksi paluumuuton keskeisistä haasteista, inkeriläisten korkea työttömyys. Työnsaantiin ja työhön liittyvistä ongelmista kertovat tutkijat, edelleen siis muut kuin inkeriläiset itse (esimerkit 14, 20–22):

- (20) Inkerinsuomalaisten kotoutumista 2010-luvun vaihteessa seuranneen tutkimuksen mukaan 45 prosenttia Venäjältä muuttaneista inkerinsuomalaisista oli vielä kolme vuotta maahantulon jälkeen työttömänä. (Helsingin Sanomat 1.7.2016)
- (21) Töissä olleista moni kertoi, ettei työ vastaa omaa koulutusta. (Helsingin Sanomat 1.7.2016)
- (22) - - työttömyys, syrjintä ja puutteellinen kielitaito haittaavat yhteiskuntaan kiinnittymistä. (Helsingin Sanomat 1.7.2016)

Esimerkissä 22 teemoja käsitellään negatiivisesta näkökulmasta: *työttömyys, syrjintä ja puutteellinen kielitaito haittaavat - -*. Inkeriläisten korkean työttömyyden syitä ei kuitenkaan arvioida eikä siihen liitetä muita tekijöitä. Yhdessä uutisessa yhdistetään inkerinsuomalaiset ja venäläiset, joiden työllisyysasteen kerrotaan olevan samaa tasoa ja jäävän selvästi jälkeen virolaisista (YLE 11.4.2015).

Inkeriläisten kertomassa korostuu suomalaisuus ja suomalaisessa kulttuurissa eläminen, kun taas tutkijat puhuivat myös paluumuuton haasteista, työttömyydestä ja ulkopuolisuuden kokemuksista ja jopa syrjinnästä. Inkeriläiset puhuvat omasta suomalaisuudestaan, tutkijat vertaavat paluumuuttajia muihin maahanmuuttajaryhmiin. Inkeriläiset eivät itse rinnasta itseään muihin maahanmuuttajiin. On kuitenkin huomattava, että inkeriläisten paluumuuttajien ja tutkijoiden käsitykset välittyvät lukijalle toimittajan kirjoittaman tekstin kautta. Media siis levittää käsityksiä liittäessään määritteitä valitsemiaan ryhmiä edustaviin puhujiin. Kriittinen medialukutaito on tarpeen käsitysten tulkinnessa.

5.3 Kielitaidon merkitys

Inkerinsuomalaisille paluumuuttajille räätälöitiin kielitutkinto, jonka tarkoitus oli varmistaa, että heidän kielitaitonsa olisi ainakin peruskielitaidon tasolla, kun he saapuvat Suomeen (Hallituksen esitys 2002/165; Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 2003; Työministeriö 2003). Vuonna 2002 kielitutkinnon käyttöönottoa edelsi värikäs mediakeskustelu, jossa ongelmakohtia nostettiin esiin osin myös hyvin kategoriseen sävyyn ja negaation kautta: *Paluumuuttajia ei voi laittaa ammatilliseen aikuiskoulutukseen, koska he eivät osaa suomea* (Helsingin Sanomat 13.2.2002). Tässä inkeriläiset nähdään homogeenisena joukkona ihmisiä, joiden kielitaito olisi samankaltainen (*he eivät osaa suomea*). Toisaalta toimijuus on jossain muualla kuin inkeriläisissä it-

sessään: *(heitä) ei voi laittaa ammatilliseen aikuiskoulutukseen*. Esimerkiksi *hakeutua*-verbin valinnalla koulutukseen menijä olisi itse aktiivinen toimija.

Myös eduskunnassa käsiteltiin paluumuuttajien kielitaitoasiaa vilkkaasti vuosina 2002–2003, ja siitä löytyy runsaasti asiakirjamerkintöjä pöytäkirjoista, hallituksen esityksistä, aloitteista ja erilaisista lausunnoista ja mietinnöistä (Martikainen 2016: 51). Sen sijaan täysistunnoissa vuosina 2015–2017 inkeriläisistä yleensä ja myös heidän erityisasemastaan maahanmuuttajien joukossa puhui vain yksi kansanedustaja:

- (23) Sellaisesta kysyisin, että kun me olemme vastaanottaneet 90-luvulta lähtien kolmisenkymmentätuhatta inkerinsuomalaista Suomeen, heidät on sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston sivujen mukaan valittu syntyperän, etnisen taustan ja kielitaidon – suomen ja ruotsin – kohtuullisen tai hyvän osaamisen perusteella, niin he ovat todellakin sopeutuneet Suomeen hyvin ja kotoutuminen on onnistunut. Kysymys kuuluu: voisiko siitä ottaa oppia, ja onko siitä otettu oppia? (Eduskunnan täysistunnon pöytäkirja 4/2016, 9.2.2016)

Tässä kysymyksessä yhdistetään kielitaito, Suomeen sopeutuminen ja kotoutuminen. Tähän kysymykseen ei kuitenkaan vastattu eikä keskustelu aiheesta jatkunut muutenkaan. Kävin läpi myös turvapaikanhakijoita koskevaa keskustelua vuosilta 2015–2017 löytääkseni viitteitä inkeriläisten erityistilanteeseen, mutta näitä asioita ei rinnastettu. Kielitaidon edellyttäminen kansalaisuutta hakiessa on Euroopassa varsin yleistä, mutta myös maahantuloon liittyvät kielitaitovaatimukset ovat lisääntyneet 2000-luvulla (ALTE 2016: 9). Silti kielitaidon vaatiminen maahantulovaiheessa tai kielitaito oleskeluluvan saamisen edellytyksenä on aihe, josta ei Suomessa ole julkisuudessa juurikaan keskusteltu.

Suomen kielen taitoon sinänsä viitataan esimerkiksi inkeriläiskeskustelussa eri konteksteissa. Kielitaitovaatimus määriteltiin Maahanmuuttoviraston tiedotteessa seuraavasti (esimerkit 24 ja 25).

- (24) Oleskeluluvan myöntäminen paluumuuton perusteella edellyttää myös riittävää kielitaitoa - - (Maahanmuuttovirasto 13.5.2016)
- (25) Riittävänä kielitaitona pidetään joko Maahanmuuttoviraston järjestämän kielitutkinnon tai yleisen kielitutkinnon läpäisemistä taitotasolla A2. (Maahanmuuttovirasto 13.5.2016)

Taitotason A2 pystyi siis osoittamaan joko Maahanmuuttoviraston organisoimalla inkeriläisten kielitutkinnolla tai suomalaisoppilaitosten valtakunnallisina tutkintopäivinä järjestämällä yleisellä kielitutkinnolla. Kansalaisuutta hakevilta Suomessa vaadittava kielitaidon taso on korkeampi, B1. Kielitaidon taso voidaan määritellä ja todentaa kielitutkinnolla, mutta henkilön oma arvio kielitaidostaan ja sen riittäväyydestä voi toki poiketa tästä. Aiemman tutkimukseni (Martikainen 2017b) mukaan

kielitutkinto aiheutti jonkin verran huolta ja stressiä kielenoppijoille, mutta paluumuuttovalmennuksen aikana ja kielitutkinnon lähestyessä asenteet suomen kieltä ja sen opiskelua kohtaan olivat kuitenkin edelleen myönteisiä ja muuttuivat entistä myönteisempään suuntaan (mts. 195–197). Tämän tutkimuksen aineistossa vuosilta 2015–2017 inkeriläisten kielitaidosta puhutaan ensi sijassa välineenä: suomen kielen taitoa tarvitaan arjesta selviytymiseen (esimerkki 26).

- (26) Inkeriläiset juuret voivat edistää sopeutumista uuteen paikkaan, mutta usein tämä edellyttää suomen kielen taitoa. (Yle 11.4.2015)
- (27) Suomeen eivät pyrkineetkään pääasiassa iäkkäät inkeriläiset, jotka olivat olleet Suomessa sodan aikaan siirtoväkenä, vaan heidän lapsensa ja lapsenlapsensa, joiden suhde suomen kieleen ja suomalaisuuteen oli usein hataralla pohjalla. (Yle 10.4.2015)
- (28) Entisen Neuvostoliiton maista tulleiden inkerinsuomalaisten identiteetti on hyvin moninainen ja usein riippuvainen suomen kielen taidosta. Kielitaito auttaa tulemaan hyväksytyksi uudessa ympäristössä ja sopeutumaan siihen. Samalla se vahvistaa muuttajien suomalaista identiteettiä. (Yle 11.4.2015)

Esimerkissä 27 palataan paluumuuton alkuvaiheen tematiikkaan siitä, keitä inkeriläiset oikeastaan ovat ja keitä Suomeen tulee paluumuuttajina (Martikainen 2016: 53–57). Vuoden 2015 uutisessa (esimerkki 27) arvioidaan, että suomen kielen ja suomalaisuuden kokemus ei nuoremmalla sukupolvella ole yhtä vahva kuin vanhemmalla. Tässäkin toistuu aiemmin käyty keskustelu siitä, että inkeriläisten eri sukupolvilla on erilainen suhde Suomeen. Esimerkissä 28 tulee esille inkeriläisten identiteetin moninaisuus ja suomen kielen merkitys sen rakentajana (inkerialäisten identiteetistä myös Miettinen 2004). Kielellä on näin välinearvo arkielämästä selviytymisessä (kuten aiemmin esimerkissä 18) mutta myös identiteetin vahvistajana.

Paluumuuton päättövaiheessa mediakeskustelussa toistuvat pääosin samat teemat ja näkökulmat inkeriläisten kielitaidosta kuin 14 vuotta aiemmin, jolloin kielitutkintojärjestelmää luotiin. Kielitaidon tasosta tai profiilimaisesta luonteesta ei edelleenkään puhuta (vrt. Tarnanen & Pöyhönen 2011: 150). Uutena avauksena vuosien 2015–2017 kielitaitokeskustelussa on inkerinsuomalaisten identiteetin moninaisuus, kuten aiemmin esimerkissä 14 (venäläisyys – suomalaisuus) ja erityisesti esimerkissä 28, jossa tuodaan esiin identiteetin moninaisuutta ja kielitaidon merkitystä sen rakentajana.

6 Pohdinta

Olen tässä tutkimuksessa tarkastellut inkeriläisten paluumuuttoa mediatekstien kuvaamana. Tarkoituksena on ollut selvittää, mitä mediassa kerrotaan inkeriläisistä

paluumuuttajista paluumuuton päättymisvaiheessa (tutkimuskysymys 1). Inkeriläisten maahanmuutto esitetään mediassa onnistuneena: kielitaito ja identiteetti sitovat Suomeen; inkeriläiset ovat tyytyväisiä elämänlaatuunsa ja tuntevat kiitollisuutta siitä, että saavat asua Suomessa. Toisaalta tutkijoiden esittämät näkemykset ovat kriittisempiä: inkeriläisten joukossa on myös kahden kulttuurin väliin jääneitä paluumuuttajia, joiden työllisyystilanne ei ole parantunut Suomessa oleskelun aikana ja joiden kielitaidon heikko kehittyminen häiritsee kotoutumista (myös Mähönen & Yijälä 2016: 32). Olettamistani paluumuuton toimijoista (taulukko 1 luvussa 3) paluumuutosta puhuvat mediassa paluumuuttajat itse, viranomaiset ja tutkijat sekä heidän puhettaan referoivat toimittajat.

Selvitin myös sitä, miten inkeriläisten erityisasema maahanmuuttajien joukossa näkyy (tutkimuskysymys 2). Inkeriläiset representoidaan ryhmänä, jonka Suomeen muutolle on suomalaisiin juuriin liittyvä tausta, vaikka maahanmuuton syyt liittyvät usein myös elämänlaatuun, mikä aineistossa tuodaan avoimesti julki. Inkeriläiset ovat olleet ainoa maahanmuuttajaryhmä, jolta on edellytetty suomen peruskielitaidon tasoa jo maahantulovaiheessa. Aineistossa inkeriläisten omassa puheessa ei tule vertauksia muihin maahanmuuttajaryhmiin, mutta tutkijat vertaavat heitä venäläisiin ja virolaisiin. Inkeriläisten yhteydessä ei puhuta turvapaikanhakijoista tai pakolaisista, jotka ovat olleet paljon mediakeskustelun aiheena viime vuosien turvapaikanhakijamäärien suuren kasvun myötä. Inkeriläiset on jätetty täysin pois tästä maahanmuuttokeskustelusta niin mediassa kuin myös eduskunnassa. Inkeriläisistä ja muista maahanmuuttajista ei puhuta samoissa yhteyksissä vaan kyseessä on kaksi eri keskustelua.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli paluumuuttoprosessin arviointi: Miten paluumuuton onnistumista arvioidaan mediassa? Missä asioissa on median mukaan onnistuttu? Mitä olisi kannattanut tehdä toisin? Media-aineiston perusteella inkeriläiset ovat tyytyväisiä päätökseensä muuttaa Suomeen ja kokevat elävänsä täällä hyvää elämää. Suomen kielen taidon kehittyminen ja suomalaisen identiteetin vahvistuminen tukevat toinen toisiaan. Tämä tulos on samansuuntainen Mähösen ja Yijälän tutkimuksen (2016) kanssa.

Mediateksteissä vaikeimmin hahmotettavissa ovat paluumuuton haasteet. Niitä tuodaan esille oikeastaan vain asiantuntijoiden, tarkemmin sanottuna tutkijoiden puheenvuoroissa. Ongelmina mainitaan työttömyys ja syrjintä, mutta ongelmien syitä ei aineistossa käsitelty lainkaan. Voi siis todeta, että aineistona olleissa mediateksteissä kriittinen keskustelu inkeriläisistä on hiipunut, vaikka sitä 14 vuotta aiemmin käytiin vilkkaasti näissä samoissa viestintävälineissä (Martikainen 2016). Media toistaa onnistuneita paluumuuttotarinoita, vaikka arjen vaikeudet Suomessa ovat nekin aineiston perusteella yleisiä. Inkeriläiset ovat itse entistä enemmän kertojina paluumuuttoa käsittelevissä teksteissä, mikä on laajentanut näkökulmaa aiemmasta. Samoin kuva inkeriläisistä on monipuolistunut. Siinä missä 2000-luvun alun inkeriläisiä käsittelevässä keskustelussa puhuttiin inkeriläisten suomalaisuudesta,

suomen kielestä ja kulttuurista, piirtyy vuosien 2015–2017 mediassa kuva monikulttuurisesta ja identiteetiltään monipuolisesta paluumuuttajasta.

Kirjallisuus

- Alanen, R. 2003. A sociocultural approach to young learners' beliefs about language learning. Teoksessa P. Kalaja & A. Barcelos (toim.) *Beliefs about SLA: new research approaches*. Dordrecht: Kluwer, 55–85.
- ALTE 2016 = *Kielitestin avulla osalliseksi, integroituneeksi ja kansalaiseksi*. Opas päätöksenteon tueksi. Association of Language Testers in Europe.
- Aro, M. 2009. *Speakers and doers: polyphony and agency in children's beliefs about foreign language learning*. Jyväskylä Studies in Humanities 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/19882/9789513935320.pdf>.
- Dufva, H. 2003. Beliefs in dialogue: a Bakhtinian view. Teoksessa P. Kalaja & A. Barcelos (toim.) *Beliefs about SLA: new research approaches*. Dordrecht: Kluwer, 131–151.
- Fairclough, N. 2011. Critical discourse analysis as a method in social scientific research. Teoksessa R. Wodak & M. Meyer (toim.) *Discourse studies*. A multidisciplinary introduction. Los Angeles, CA: Sage, 121–138.
- Fairclough, N. & R. Wodak 1997. Critical discourse analysis. An overview. Teoksessa T. A. van Dijk (toim.) *Discourse analysis. A multidisciplinary introduction*. Los Angeles, CA: Sage, 258–284.
- Hall, S. 1997. The work of representation. Teoksessa S. Hall (toim.) *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Open University, 13–75.
- Hallituksen esitys eduskunnalle 2002/165. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain 18 § muuttamisesta 27.9.2002. Helsinki: Eduskunta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_160+2002.pdf#search=he%20160%2F2002 [luettu 17.6.2016].
- Huhta, A. & R. Hildén 2016. Kielitutkinnot ja muu laajamittainen kielitaidon arviointi Suomessa. Teoksessa A. Huhta & R. Hildén (toim.) *Kielitaidon arviointitutkimus 2000-luvun Suomessa*. AFinLA-e: soveltavan kielitieteen tutkimuksia 9. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 3–12. <https://journal.fi/afinla/issue/view/4267>.
- Laki ulkomaalaislain muuttamisesta 13.3.2003/218. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030218>.
- Maahanmuuttovirasto 2015. *Oleskelulupalomakkeet*. http://www.migri.fi/asiointi/lomakkeet/oleskelulupalomakkeet#ole_en_fi [luettu 19.6.2016].
- Maahanmuuttovirasto 2016. *Inkerinsuomalaisia paluumuuttajia noin 30 000 – hakemuksia odotetaan vielä reilut 300*. http://migri.fi/lehdistotiedotteet/-/asset_publisher/inkerinsuomalaisia-paluumuuttajia-noin-30-000-hakemuksia-odotetaan-viela-reilut-300 [luettu 24.1.2017].
- Martikainen, M. 2016. Inkeriläisten paluumuuttajien kielitutkinnon synty keskustelussa. Teoksessa A. Huhta & R. Hildén (toim.) *Kielitaidon arviointitutkimus 2000-luvun Suomessa*. AFinLA-e: soveltavan kielitieteen tutkimuksia 9. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 44–67. <https://journal.fi/afinla/article/view/60846>.
- Martikainen, M. 2017a. Kielitutkinto ohjaa opetusta ja kannustaa opiskeluun. *Puhe ja kieli*, 37 (3), 165–179. <https://doi.org/10.23997/pk.66783>.
- Martikainen, M. 2017b. Kielitutkinto porttina Suomeen ja astinkivenä suomen kieleen. *Lähivertailuja*, 27, 182–211. <https://doi.org/10.5128/LV27.06>.

- McNamara, T. 2005. 21st century shibboleth. Language tests, identity and intergroup conflict. *Language Policy*, 4 (4), 351–370.
- Mielonen, R. 2015. Haastattelu paluumuuttovalmennuksen järjestelyistä 15.7.2015.
- Miettinen, H. 2004. *Menetetty kodit, elämät, unelmat. Suomalaisuus paluumuuttajastatukseen oikeutettujen venäjänsuomalaisten narratiivisessa itsemäärittelyssä.* Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 11. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Mononen, K. 2013. *Inkerinsuomalaisten suomen kielen käyttö Pietarissa ja sen lähialueilla.* Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38319/inkerins.pdf?sequence=1>.
- Mähönen, T. & A. Yijälä 2016. *Inkeriläisten paluumuuttajien kotoutuminen Suomeen.* Tutkimuskatsauksia 7/2016. Helsinki: Helsingin kaupungin Tietokeskus.
- Nevalainen, P. 1991. Inkerinmaan ja inkeriläisten vaiheet 1900-luvulla. Teoksessa P. Nevalainen & H. Sihvo (toim.) *Inkeri. Historia, kansa, kulttuuri.* Helsinki: SKS, 234–299.
- Opetushallitus. Kielitaidon tasojen kuvausasteikko. Edu.fi. https://www.edu.fi/download/119698_taitotasot.pdf [luettu 20.6.2018].
- Pietikäinen, S. 2004. Representations of ethnicity in journalism. Multiculturalist transitions on the pages of a Finnish daily. *Nordicom Review*, 26 (1), 71–82.
- Pietikäinen, S. & A. Mäntynen 2009. *Kurssi kohti diskurssia.* Tampere: Vastapaino.
- Struck-Soboleva, J. 2006. Controversies surrounding language policy and the integration process of Russian Germans in Germany. *Language and Intercultural Communication*, 6 (1), 57–75. <https://doi.org/10.1080/14708470608668908>.
- Tarnanen, M. & S. Pöyhönen 2011. Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet. *Puhe ja kieli*, 31 (4), 139–152. <http://journal.fi/pk/article/view/4750/4468>.
- Työministeriö 1998. *Inkerinsuomalaisten maahanmuutto Suomeen 1990-luvulla. Hallituksen selonteko eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle.* Työhallinnon julkaisu 215. Helsinki: Työministeriö.
- Työministeriö 2003. *Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kielitestin perusteet.* Helsinki: Työministeriö.
- van Avermaet, P. 2017. Do European integration policies reproduce social inequality? Esitelmä EALTAn konferenssissa Language testing and assessment. It's role in mobility and social integration. 1.–3.6.2017, Sèvres, Ranska.
- Wertsch, J. V. 1998. *Mind as action.* Oxford: Oxford University Press.
- Virtanen A. 2011. Käsityksiä kansainvälisesti rekrytoitujen hoitajien ammatillisesta kielitaidosta ja sen kehittämisestä. Mediakeskusteluiden ja asiantuntijan haastattelun analyysia. *Puhe ja kieli*, 31 (4), 153–172.
- Yle 1990. Presidentti Koiviston kommentti inkeriläisistä. *Ajankohtainen kakkonen* 10.4.1990. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/11/02/presidentti-koiviston-kommentti-inkerilaisista>.